

Sygn. akt II CSKP 61/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 września 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Manowska (przewodniczący)

SSN Mariusz Łodko

SSN Kamil Zaradkiewicz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa P.A.

przeciwko D.P., R.M. i R.P.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 28 września 2021 r.,

skargi kasacyjnej powoda

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 27 grudnia 2018 r., sygn. akt I ACa [...],

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 27 grudnia 2018 r. Sąd Apelacyjny w (...), po rozpoznaniu sprawy z powództwa P.A. przeciwko D.F., R.M., R.P., A. spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w D. o zapłatę, na skutek apelacji Pozwanego D.P. od wyroku Sądu Okręgowego w S. z 25 października 2017 roku, zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że w punkcie I oddalił powództwo w całości, zaś w punkcie III zasądził

od Powoda P.A. na rzecz Pozwanego D.P. kwotę 3.617 (trzy tysiące sześćset siedemnaście złotych) zł tytułem kosztów procesu, od Powoda na rzecz Pozwanego R.P. kwotę 3.600 (trzy tysiące sześćset złotych) zł tytułem kosztów procesu oraz zasądził od Powoda na rzecz Pozwanego D.P. kwotę 5.050 (pięć tysięcy pięćdziesiąt złotych) zł tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

Wyrokiem częściowym z 25 października 2017 r. Sąd Okręgowy w S. sprawy z Powództwa P.A. przeciwko A. spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w D., D.F., R.M. i R.P. o zapłatę, zasądził od Pozwanych D.P. i R.P. solidarnie na rzecz Powoda P.A. kwotę 79.000 (siedemdziesiąt dziewięć tysięcy) zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 8 kwietnia 2013 r., oddalił powództwo w stosunku do Pozwanego R.M., zasądził od Pozwanych D.P. i R.P. solidarnie na rzecz Powoda kwotę 6.367 (sześć tysięcy trzysta sześćdziesiąt siedem) zł tytułem zwrotu kosztów procesu i zasądził od Powoda na rzecz Pozwanego R.M. kwotę 2.400 (dwa tysiące czterysta) zł tytułem zwrotu kosztów procesu. Postanowieniem z 11 maja 2016 r. Sąd Okręgowy w S. zawiesił postępowanie w stosunku do Pozwanego A. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w D.. Sąd Okręgowy ustalił, iż 29 września 2010 r. przed notariuszem odbyło się Nadzwyczajne Zgromadzenie Wspólników spółki A. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, na którym zostały podjęte uchwały o podwyższeniu kapitału zakładowego spółki z kwoty 80.000 zł do 160.000 zł poprzez utworzenie 80 nowych udziałów o wartości nominalnej po 1.000 zł każdy, o łącznej wartości 80.000 zł oraz uchwała, którą zmieniono umowę spółki. Zmiana umowy spółki dotyczyła wysokości kapitału zakładowego, udziałów i zarządu. Według zmienionych uchwał postanowień umowy kapitał zakładowy spółki wynosi 160.000 zł i dzieli się na 160 równych i niepodzielnych udziałów po 1.000 zł każdy. Udziały w kapitale zakładowym zostały wniesione i objęte przez wspólników. Kapitał zakładowy spółki mógł być podwyższony poprzez podwyższenie wartości udziałów już istniejących lub ustanowienie nowych udziałów do kwoty 500.000.000 zł uchwałą Zgromadzenia Wspólników w terminie do 31 grudnia 2010 r. W uchwale nr [...]1 wskazano, że udziały w podwyższonym kapitale zakładowym o łącznej wartości 80.000 zł winny być pokryte w terminie do 4 października 2010 r.

W podjęciu uchwał wzięli udział wspólnicy, czyli Pozwani D.P., R.P. i R.M.. Pozwani pełnili jednocześnie funkcję członków zarządu spółki. Do składania i

podpisywania oświadczeń w imieniu spółki dotyczących rozporządzenia prawem lub zaciągania zobowiązania, którego przedmiotem było świadczenie o wartości do 50.000 zł uprawniony był jeden członek zarządu bądź prokurent, a powyżej 50.000 zł wymagane było współdziałanie dwóch członków zarządu. W tym samym dniu, w którym odbyło się Nadzwyczajne Zgromadzenie Wspólników Powód P.A. złożył oświadczenie w formie aktu notarialnego o przystąpieniu do A. spółki z o.o. i objęciu osiemdziesięciu nowoutworzonych udziałów o wartości nominalnej 1.000 zł za każdy udział, o łącznej wartości 80.000 zł, a nadto wszyscy członkowie zarządu spółki złożyli zgodne oświadczenia w formie aktu notarialnego o udzieleniu Powodowi samoistnej prokury. Funkcję prokurenta Powód pełnił do 5 stycznia 2011 r. Fakt podwyższenia kapitału zakładowego spółki i nabycia osiemdziesięciu nowoutworzonych udziałów nie został zgłoszony w rejestrze przedsiębiorców, a termin złożenia wniosku o zarejestrowanie zmian upłynął 29 marca 2011 r. Członkami zarządu spółki byli w tamtym dniu Pozwani D.P. i R.P..

Powód działając jako prokurent spółki założył dla tej spółki rachunek bankowy i wpłacił na ten rachunek kwotę 80.000 zł. Operacje na rachunku były dokonywane wyłącznie przez Powoda za wiedzą i zgodą członków zarządu. Kwota wpłacona na pokrycie udziałów była przeznaczana na spłatę zobowiązań spółki w stosunku do kontrahentów, jak również na zapłatę wynagrodzenia dla pracowników zatrudnionych przez spółkę. Na rachunek wpływały również należności dla spółki od jej kontrahentów. Duża część zobowiązań spłacanych z kwoty wpłaconej na rachunek tytułem pokrycia udziałów dotyczyła zobowiązań wobec Pozwanego R.M. za wynajem hali dla spółki.

W dniu 16 listopada 2010 r. na rachunek spółki w R. wpłynęła kwota 18.104,33 zł przelana z drugiego rachunku spółki prowadzonego w Gospodarczym Banku Spółdzielczym w B.. Jako tytuł przelewu wskazano „rozliczenia [...]1, [...]2”. Stan środków na rachunku w R. na dzień 3 stycznia 2011 r. wynosił 53,57 zł, a na dzień 31 stycznia 2011 r. - 0 zł. W tym okresie Powód żadnych operacji na rachunku już nie wykonywał.

Po przystąpieniu przez Powoda do spółki została zatrudniona w spółce księgowa. Pracowała ona do połowy stycznia 2011 r. a do jej obowiązków należało prowadzenie ksiąg rachunkowych. Mimo zapewnień składanych przez Pozwanego

D.P., do końca okresu zatrudnienia nie zostały jej przekazane żadne dokumenty księgowe spółki za wcześniejszy okres.

Powód jako prokurent zarządzał środkami na rachunku spółki w R. S.A. Środkami na drugim rachunku spółki w Gospodarczym Banku Spółdzielczym w B. zarządzali Pozwani D.P. i R.P.. W dniu 8 stycznia 2011 r. Pozwany R.M. złożył oświadczenie o rezygnacji z funkcji członka zarządu i w tym samym dniu uchwałą Nadzwyczajnego Zgromadzenia Wspólników spółki został odwołany. Pozwany R.P. został odwołany z funkcji członka zarządu w maju 2011 r.

W dniu 5 stycznia 2011 r. została zawarta pomiędzy Powodem a Pozwanym D.P. umowa zbycia udziałów w Spółce. W § 3 umowy Powód oświadczył, że sprzedaje 80 udziałów w kapitale zakładowym Spółki na rzecz Pozwanego D.P. w wykonaniu przez niego prawa pierwszeństwa, a Pozwany D.P. oświadczył, że w wykonaniu prawa pierwszeństwa udziały te kupuje. Cena sprzedaży została ustalona na kwotę 80.000 zł. Pozwany D.P. zobowiązał się ją zapłacić w terminie do 29 lipca 2011 r.

Pozwany D.P. nie zapłacił umówionej ceny za udziały, w związku z czym Powód uzyskał tytuł wykonawczy w postaci aktu notarialnego o poddaniu się egzekucji, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności, w celu wyegzekwowania świadczenia. Pozwany D.P. wniósł do Sądu Okręgowego w S. pozew o pozbawienie wykonalności ww. tytułu wykonawczego uzasadniając to nieważnością umowy zbycia udziałów. Wyrokiem z 22 listopada 2012 r. Sąd Okręgowy w S. pozbawił w całości wykonalności tytuł wykonawczy w postaci aktu notarialnego z 5 stycznia 2011 r., zaopatrzonego w klauzulę wykonalności, zobowiązujący Pozwanego D.P. do zapłaty na rzecz Powoda kwoty 80.000 zł. W uzasadnieniu orzeczenia Sąd wskazał między innymi, że umowa zbycia udziałów jest nieważna, gdyż podwyższenie kapitału zakładowego nie zostało zarejestrowane, a zgodnie z art. 16 k.s.h. rozporządzenie udziałem przed zarejestrowaniem jest nieważne.

Pozwem z 28 stycznia 2013 r. złożonym do Sądu Rejonowego w S. Powód wniósł o zasądzenie na jego rzecz od Pozwanych solidarnie kwoty 1.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu. W uzasadnieniu pozwu wskazał, że kwota 1.000 zł stanowi część szkody wyrządzonej mu przez Pozwanych D.P., R.P. i R.M. w związku z zaniechaniem zgłoszenia do rejestru podwyższenia

kapitału zakładowego. Wyrokiem z 15 lipca 2014r. Sąd Rejonowy w S. oddalił powództwo. Apelacja od wyroku wniesiona przez Powoda, została oddalona wyrokiem Sądu Okręgowego w S. z 20 lutego 2015 r. W uzasadnieniu orzeczenia Sąd Okręgowy wskazał, że w świetle zebranych w sprawie dowodów nie można było uznać, że założenie rachunku bankowego i wpłata nań kwoty 80.000 zł były zgodne z wiedzą i wolą członków zarządu Spółki, a w konsekwencji, że wpłacona kwota pozostawała do dyspozycji członków zarządu.

W dniu 31 stycznia 2013 r. Powód złożył w Sądzie Rejonowym w S. wniosek przeciwko Spółce, D.F., R.M. i R.P. o zawezwanie do próby ugodowej w sprawie zapłaty kwoty 79.000 zł przez Spółkę tytułem nienależnego świadczenia, a przez Pozwanych D.P., R.M. i R.P. tytułem naprawienia szkody. W uzasadnieniu wniosku wskazał, że członkowie zarządu spółki, tj. D.P., R.M. i R.P., wbrew spoczywającemu na nich obowiązкови, nie dokonali zgłoszenia do sądu rejestrowego podwyższenia kapitału zakładowego Spółki oraz oświadczenia o objęciu udziałów przez Powoda. Ich umyślne zaniechanie skutkowało tym, że uchwała o podwyższeniu kapitału i zmianie umowy spółki nie weszła w życie, a Powód mimo wpłaty 80.000 zł nie objął udziałów. Podstawę odpowiedzialności członków zarządu spółki za wyrządzoną powodowi szkodę stanowi art. 415 k.c. w zw. z art. 300 k.s.h., natomiast podstawę prawną odpowiedzialności Spółki stanowi przepis art. 410 k.c. w zw. z art. 300 k.s.h. Na posiedzenie pojednawcze nikt się nie stawił, do ugody nie doszło.

Wyrokiem z 10 października 2016 r. Sąd Rejonowy w S. uznał D.P. za winnego tego, że w okresie od co najmniej 4 czerwca 2010 r. do co najmniej 30 maja 2014 r. w S., będąc członkiem zarządu i prezesem Spółki nie zgłosił do właściwego sądu wniosku o ogłoszenie upadłości Spółki pomimo warunku uzasadniającego jej upadłość w postaci niewypłacalności spółki, polegającej na trwałym nie płaceniu jej wymagalnych zobowiązań, czym działał na szkodę swoich wierzycieli. Z kolei wyrokiem z 12 lutego 2015 r. Sąd Rejonowy w S. uznał D.P. za winnego popełnienia czynów z art. 77 pkt 2 ustawy z dnia 29 września 1994 r. w zb. z art. 79 pkt 4 ustawy z dnia 29 września 1995 r. o rachunkowości w zw. z art. 12 k.k., polegających na tym, że działając w S. i będąc prezesem zarządu Spółki, wbrew przepisom ustawy o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r., nie

sporządził rocznych sprawozdań finansowego i sprawozdania z działalności spółki, a następnie nie złożył ich w XIII Wydziale Gospodarczym Krajowego Rejestru Sądowego Sądu Rejonowego w S. za lata 2010, 2011, 2012. Wyrok z dnia 12 lutego 2015 r. uprawomocnił się w dniu 20 lutego 2015 r.

Sąd Okręgowy uznał powództwo o zapłatę odszkodowania za częściowo uzasadnione. Podstawą prawną roszczenia pozwu przeciwko Pozwanym D.P., R.M. i R. . był art. 415 k.c.

Powód wiązał odpowiedzialność odszkodowawczą Pozwanych z zaniechaniem zgłoszenia przez nich podwyższenia kapitału zakładowego Spółki. Dla dokonania oceny zachowania Pozwanych konieczne było ustalenie, jakie obowiązki w zakresie zgłoszenia zmian w rejestrze nakładają na członków zarządu przepisy Kodeksu spółek handlowych i jakie są skutki nie zgłoszenia zmian, a w dalszej kolejności ustalenie, których obowiązków członkowie zarządu nie wykonali, czy niewykonanie tych obowiązków było zawinione i pozostaje w związku przyczynowym ze szkodą Powoda.

Sąd przyjął, że termin zgłoszenia zmian w rejestrze uchwały o podwyższeniu kapitału zakładowego wynosił w sześć miesięcy i rozpoczął bieg od dnia podjęcia uchwały o podwyższeniu kapitału i zmianie umowy spółki, tj. od 29 września 2010 r. oraz upłynął w dniu 29 marca 2011 r.

Sąd ustalił, że przed upływem tego terminu nie został zgłoszony wniosek o dokonanie zmian w rejestrze o podwyższeniu kapitału zakładowego. W konsekwencji uznano, że uchwała o podwyższeniu kapitału zakładowego i zmiany umowy spółki stała się bezskuteczna i nie mogła po 29 marca 2011 r. stanowić podstawy zgłoszenia zmian w rejestrze. Wskutek upływu sześciomiesięcznego terminu zawitego wygasło ze skutkiem wstecznym zobowiązanie Powoda do wniesienia wkładu w wysokości 80.000 zł na pokrycie udziałów. Jego majątek został uszczuplony o 80.000 zł bez uzasadnionej prawnie przyczyny wskutek niezgłoszenia zmian w rejestrze przedsiębiorców KRS. Uszczuplenie majątku poprzez wpłatę na rachunek spółki kwoty 80.000 zł za 80 udziałów stanowi szkodę Powoda. W ocenie Sądu w związku z tym, że termin zgłoszenia zmian wynosi sześć miesięcy i dopiero z jego upływem należy łączyć skutek w postaci definitywnej bezskuteczności uchwał o podwyższeniu

kapitału zakładowego i zmianie umowy spółki, dla ustalenia składu zarządu powinien być miarodajny ostatni dzień upływu tego terminu, tj. 29 marca 2011 r. W skład zarządu wchodził w tym dniu Pozwani R.P. i D. .. Pozwany R.M. przestał pełnić funkcję członka zarządu 8 stycznia 2011 r., kiedy ciągle otwarty był termin do zgłoszenia zmian w rejestrze, dlatego w ocenie Sądu nie można przypisać mu odpowiedzialności za powstałą w majątku Powoda szkodę. Sąd ustalił, że Powód doznał szkody w wysokości 80.000 zł, a szkoda pozostawała w związku z niezgłoszeniem przez Pozwanych R.P. i D.P. do sądu rejestrowego podwyższenia kapitału zakładowego.

Sąd Okręgowy uznał, że obowiązek złożenia wniosku do sądu rejestrowego aktualizuje się dopiero z chwilą spełnienia się wszystkich jego przesłanek, w tym objęcia udziałów w podwyższonym kapitale i pełnego ich pokrycia. W ocenie Sądu dowody zebrane w sprawie pozwoliły na ustalenie, że wkład został wniesiony w całości i pozostawał do wyłącznej dyspozycji zarządu spółki.

Sąd wskazał, że możliwość dokonywania operacji na rachunku drogą elektroniczną miał tylko Powód oraz, że Pozwani nie składali wzorów podpisów. W ocenie Sądu okoliczność ta nie jest jednak równoznaczna z tym, że Pozwani nie posiadali dostępu do rachunku oraz, że wkład nie pozostawał do ich wyłącznej dyspozycji. Zaznaczyć należy, że rachunek w R. nie był rachunkiem Powoda, lecz rachunkiem spółki. To oznacza, że każdy z członków zarządu spółki mógł zgłosić się do tego Banku, złożyć wzór podpisu i uzyskać elektroniczny dostęp do rachunku. Skoro Pozwani działając jako członkowie zarządu Spółki ustanowili Powoda prokurentem, mieli wiedzę, że założył on dla Spółki rachunek bankowy, na który wpłacił kwotę 80.000 zł z tytułu objęcia udziałów i zarządza środkami znajdującymi się na tym rachunku, to wobec nie podjęcia przez nich jakichkolwiek czynności wskazujących na to, że powyższej sytuacji nie akceptują, uznać należy, że Powód dysponował wniesionym wkładem zgodnie z ich wolą. W ocenie Sądu analiza wszystkich okoliczności prowadzi do wniosku, że Pozwani R.P. i D.P. mieli możliwość złożenia oświadczenia o wniesieniu wkładu na pokrycie udziałów i powinni byli takie oświadczenie złożyć oraz dokonać zgłoszenia podwyższenia kapitału zakładowego w sądzie rejestrowym. Zaniechanie przez nich wykonania tego obowiązku nie było uzasadnione w świetle ustalonych w sprawie i istniejących

wówczas okoliczności faktycznych oraz było zawinione. Odpowiedzialność Pozwanych R.P. i D.P. za powstałą szkodę była solidarna.

Mając na uwadze podniesione wyżej okoliczności Sąd I Instancji zasądził od Pozwanych R.P. i D.P. kwotę 79.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 8 kwietnia 2013 r., natomiast powództwo w stosunku do Pozwanego R. M. oddalił.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wywiódł Pozwany D.P., zaskarżył wyrok w części, tj. w zakresie zasądzającym od D.P. (solidarnie z R.P.) na rzecz Powoda kwotę 79.000 zł wraz z odsetkami (pkt I wyroku) oraz w konsekwencji w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach procesu (pkt III wyroku). Zaskarżonemu wyrokowi Skarżący zarzucił naruszenie art. 366 k.p.c. w zw. z art. 189 k.p.c. poprzez brak zastosowania w niniejszej sprawie, pomimo, że żądane przez Powoda roszczenie objęte jest powagą rzeczy osądzonej, wynikającą z wyroku Sądu Okręgowego w S. z 20 lutego 2015 r., oddalającego apelację Powoda od wyroku Sądu Rejonowego w S. z 15 lipca 2014 r., którym to powództwo Powoda P.A. o zapłatę od tożsamyh co w niniejszej sprawie Pozwanych, oparte na tej samej podstawie prawnej i faktycznej, zostało oddalone w całości. Apelacja opierała się również na zarzucie naruszenia art. 415 k.c. i art. 158 § 3 k.s.h. Apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa wobec Pozwanego D. P. w całości, zasądzenie od Powoda na rzecz Pozwanego D.P. kosztów procesu, w tym wynagrodzenia radcy prawnego, za obie instancje, według norm przepisanych. Powód wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie od skarżącego kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny uznał apelację za uzasadnioną i zmienił orzeczenie przez oddalenie powództwa, tak w stosunku do skarżącego D.P., jak i wobec współuczestnika R.P..

Analizując treść pozwu w sprawie niniejszej oraz w prawomocnie zakończonym postępowaniu wskazano na tożsamość stron postępowania, przedmiotu żądania i przytoczonych podstaw faktycznych i prawnych. Przedmiot żądania był także tożsamy ze zgłoszonym w niniejszym postępowaniu. Powód domagał się zasądzenia kwoty 1000 zł, która stanowić miała część należnego mu odszkodowania w związku z zaniechaniem przez Pozwanych

członków zarządu zgłoszenia do sądu rejestrowego podwyższenia kapitału zakładowego Spółki. Prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego z 15 lipca 2014 r. Powództwo wobec wszystkich Pozwanych zostało oddalone. Wyrok Sądu Okręgowego w S. oddalający apelację Powoda zapadł 20 lutego 2015 r. Pozew w niniejszej sprawie wpłynął 9 kwietnia 2015 r. Okoliczność zapadnięcia prawomocnego wyroku dotyczącego tego samego stosunku prawnego przy niezmiennych okolicznościach faktycznych i prawnych została pominięta przez Sąd Okręgowego w niniejszej sprawie. Tymczasem fakt prawomocnego oddalenia Powództwa o część żądanego odszkodowania miała kluczowe znaczenie dla jej rozstrzygnięcia.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu II instancji złożył Powód, zarzucając naruszenie przepisów postępowania, które to uchybienie mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy tj. art. 366 k.p.c., art. 365 k.p.c. i art. 378 § 2 k.p.c. Wniósł o uchylenie wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w S. do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie solidarnie od pozwanych D.P. i R.P. na rzecz powoda kosztów postępowania za postępowanie kasacyjne według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna w niniejszej sprawie nie zasługiwała na uwzględnienie.

Zgodnie z art. 365 § 1 k.p.c. orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. Przepis ten statuuje zasadę materialnej prawomocności orzeczeń, stanowiącą nawiązanie i konsekwencję istnienia w obrocie prawnym orzeczenia prawomocnego formalnie.

Art. 365 k.p.c. reguluje prawomocność materialną w aspekcie pozytywnym (prejudycjalność orzeczenia), zaś art. 366 k.p.c. w aspekcie negatywnym (niedopuszczalność ponownego orzekania).

Z powagą rzeczy osądzonej (art. 366 k.p.c.) mamy do czynienia wtedy, gdy przedmiot prawomocnie zakończonych procesu oraz przedmiot kolejnego procesu są identyczne, przy jednoczesnej tożsamości stron obu postępowań (przedmiotowa i podmiotowa identyczność sporu).

Związanie prawomocnym wyrokiem w świetle art. 365 § 1 k.p.c. oznacza, że sąd obowiązany jest uznać, że kwestia prawna, będąca wcześniej przedmiotem rozstrzygnięcia, która ma znaczenie prejudycjalne w rozpoznawanej sprawie, kształtuje się tak, jak przyjął sąd w prawomocnym wcześniejszym wyroku (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z: 6 marca 2014 r., sygn. akt V CSK 203/13, niepublikowany, 23 czerwca 2016 r., sygn. akt V CNP 55/15, niepublikowany, 4 listopada 2016 r., sygn. akt I CSK 736/15, niepublikowany). Z art. 365 § 1 k.p.c. wynika związanie prawomocnym wyrokiem także innych sądów, innych organów państwowych i organów administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych również innych osób. Prawomocne orzeczenie jest prejudykatem, czyli musi być brane pod uwagę przy rozpoznawaniu innych spraw pomiędzy tymi samymi stronami, jeżeli kwestia w nim przesądzona ma znaczenie dla rozstrzygnięcia tych spraw.

Art. 365 § 1 k.p.c., z którego wynika moc wiążąca prawomocnego orzeczenia w stosunku do sądu i stron, nie reguluje wprost przedmiotowych granic mocy wiążącej orzeczenia, co może wywoływać wątpliwości, co do zakresu tego związania. Wyznaczając te granice należy uwzględniać, że wyrok jest rozstrzygnięciem o konkretnym przedmiocie procesu, którym jest określone świadczenie, jakie ma spełnić pozwany na rzecz powoda (art. 325 k.p.c.). Jego faktyczne i prawne podstawy zawiera uzasadnienie. Zazwyczaj podkreśla się, że z mocy wiążącej wyroku o świadczenie korzysta jedynie rozstrzygnięcie (sentencja wyroku), nie rozciąga się ona natomiast na ustalenia i oceny dotyczące stosunku prawnego stanowiącego podstawę żądania, o którym orzeczono. Takie właśnie wąskie ujęcie zakresu mocy wiążącej prawomocnego wyroku przeważa również w najnowszym orzecznictwie, które podkreśla, że zakresem prawomocności materialnej jest objęty tylko ostateczny wynik rozstrzygnięcia a nie jego przesłanki (por. orzeczenia Sądu Najwyższego z: 8 czerwca 2005 r., sygn. akt V CK 702/04, niepublikowane, 28 czerwca 2007 r., sygn. akt IV CSK 110/07, niepublikowane, 15 listopada 2007 r., sygn. akt II CSK 347/07, niepublikowane, 22 czerwca 2010 r., sygn. akt IV CSK 359/09, OSNC 2011, Nr 2, poz. 16, 3 października 2012 r., sygn. akt II CSK 312/12, niepublikowane, 15 stycznia 2015 r., sygn. akt IV CSK 181/14, niepublikowane, 9 września

2015 r., sygn. akt IV CSK 726/14, niepublikowane, 9 stycznia 2019 r., sygn. akt I CSK 708/17, niepublikowane, 24 stycznia 2017 r., sygn. akt V CSK 164/16, niepublikowane, 26 kwietnia 2019, sygn. akt V CSK 80/18, niepublikowane). Art. 365 § 1 k.p.c. nakłada na sąd rozpoznający sprawę później obowiązek szczególnie wnikliwego i rozważnego osądu, uwzględniającego także argumenty, które prowadziły do odmiennych wniosków oraz wyjaśnienia przyczyn odmiennej oceny.

Związanie prawomocnym wyrokiem odnosi się tylko do stanu rzeczy istniejącego w chwili zamknięcia rozprawy, po którym nastąpiło jego wydanie (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z 1 czerwca 2009 r., sygn. akt II CSK 12/09, nie publ.).

Co do zasady, moc wiążąca wyroku dotyczy związania jego treścią, nie zaś uzasadnieniem (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z: 11 października 2013 r., sygn. akt I CSK 86/13, niepublikowany, 4 listopada 2016 r., sygn. akt I CSK 736/15, niepublikowany). Jednak odwołanie do samej sentencji wyroku zwykle nie wystarcza do wyznaczenia granic powagi rzeczy osądzonej i nie wystarcza też do określenia właściwej mu mocy wiążącej. Na podstawie treści wyłącznie sentencji wyroku nie jest możliwe zidentyfikowanie stosunku prawnego, z którego wynikało rozstrzygnięcie nim roszczenie ani wszystkich charakterystycznych dla niego aspektów, różniących go od innych stosunków tego samego rodzaju. Sąd Najwyższy uznaje, że w charakteryzowaniu obu aspektów prawomocności materialnej wyroku należy uwzględnić uzasadnienie wyroku (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z: 27 stycznia 2016 r., sygn. akt II CNP 10/15, niepublikowany, 23 czerwca 2016 r., sygn. akt V CNP 55/15, niepublikowany, 4 listopada 2016 r., sygn. akt I CSK 736/15, niepublikowany).

Z uzasadnienia można wnioskować nie tylko o tym, czego powód żądał, ale i o przyczynach nieuwzględnienia jego żądania (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z: 13 października 2005 r. sygn. akt I CK 217/05, niepublikowany, z 15 lutego 2007 r., sygn. akt II CSK 452/06, OSNC-ZD 2008, nr A, poz. 20, 29 września 2011 r., sygn. akt IV CSK 652/10, Monitor Prawniczy 2015, nr 2, s. 85). Zarówno powaga rzeczy osądzonej, jak i moc wiążąca muszą być powiązane

z przedmiotem rozstrzygnięcia, gdyż odnoszą się do tego, o co strony się spierały i o czym rozstrzygnął sąd.

Art. 365 § 1 k.p.c. nie podlega zastosowaniu wówczas, gdy po wydaniu prawomocnego wyroku nastąpiła zmiana okoliczności, pozwalająca na odmienną ocenę prawną pomiędzy tymi samymi stronami kwestii rozstrzygniętej w prawomocnym wyroku (wyrok Sądu Najwyższego z 3 czerwca 2015 r., sygn. akt V CSK 556/14, niepublikowany).

W sprawie o dalszą - ponad prawomocnie uwzględnioną - część świadczenia z tego samego stosunku prawnego sąd nie może w niezmienionych okolicznościach odmiennie orzec o zasadzie odpowiedzialności Pozwanego (podobnie Sąd Najwyższy w wyroku z 14 maja 2003 r., sygn. akt I CKN 263/01, niepublikowanym). Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 29 marca 1994 r. (sygn. akt III CZP 29/94, Monitor Prawniczy 2015, nr 2, s. 85) wskazał, że unormowanie zawarte w art. 365 k.p.c. ma gwarantować poszanowanie prawomocnego orzeczenia sądu, regulującego stosunek prawny będący przedmiotem rozstrzygnięcia. Prawomocny wyrok, z punktu widzenia jego prejudycjalnego znaczenia także w innej sprawie, swą mocą powoduje, że nie tylko nie może być zmieniony lub uchylony, ale że nie jest możliwe odmiennie ocenienie i uregulowanie tego samego stosunku prawnego, w tych samych okolicznościach faktycznych i prawnych, między tymi samymi stronami.

Prawomocny wyrok korzysta z powagi rzeczy osądzonej w określonym zakresie przedmiotowym. O tym, czy w nowym procesie chodzi o tę samą, czy też inną podstawę faktyczną sporu, decyduje stan faktyczny, jaki istniał w chwili zamknięcia rozprawy w poprzednim procesie, a nie to, czy powód istniejące i istotne dla rozstrzygnięcia sprawy fakty zgłosił. Powagę rzeczy osądzonej należy więc oceniać według istoty orzeczenia w związku ze stanem sprawy, który był podstawą rozstrzygnięcia. Powaga rzeczy osądzonej rozciąga się również na motywy wyroku w takich granicach, w jakich stanowią one konieczne uzupełnienie rozstrzygnięcia, niezbędne dla wyjaśnienia jego zakresu, a przede wszystkim indywidualizacji sentencji wyroku jako rozstrzygnięcia o przedmiocie sporu i w jakim określają one istotę danego stosunku prawnego. Chodzi tylko o te elementy uzasadnienia dotyczącego rozstrzygnięcia co do istoty sprawy, w których sąd

wypowiada się w sposób stanowczy o żądaniu (zob. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z 17 września 1957 r., 1 CO 20/57, OSPiKA 1958, z. 10, poz. 261, orzeczenie Sądu Najwyższego z 25 września 1962 r., 1 CR 771/61, OSNCP 1963, z. 7-8, poz. 176, wyrok Sądu Najwyższego z 8 marca 2010 r., II PK 249/09, OSNP 2011, z. 17-18, poz. 225, uchwała Sądu Najwyższego z 12 lipca 2018 r., sygn. akt III CZP 3/18, OSNC 2019, z. 5, poz. 53).

W niniejszej sprawie Powód dokonał rozdrobnienia żadanego roszczenia, pierwotnie wystąpił z pozwem o zapłatę jego części, a następnie w dalszą część. W sprawie nie nastąpiła zmiana stanu faktycznego ani prawnego, co - jak trafnie wskazał Sąd *ad quem* - nie mogło doprowadzić do odmiennej oceny żądania i uwzględnienia powództwa. Sąd Najwyższy podziela stanowisko wyrażone m.in. w uchwale z 29 marca 1994 r., sygn. akt III CZP 29/94, że w procesie o dalszą część świadczenia z tego samego stosunku prawnego, sąd nie może w niezmiennych okolicznościach orzec odmiennie o zasadzie odpowiedzialności za zobowiązanie. Jeśli powód „rozdrobni” roszczenie, to sąd rozpoznając kolejną sprawę między tymi samymi stronami o dalszą część rozdrobnionego roszczenia obowiązany jest uznać, że sama zasada odpowiedzialności, która była już przedmiotem wyrokowania we wcześniej prawomocnie zakończonej sprawie, kształtuje się tak, jak o tym prawomocnie orzeczono. Oznacza to, że w razie prawomocnego uwzględnienia części roszczenia o spełnienia świadczenia z tego samego stosunku prawnego w procesie dotyczącym spełnienia reszty świadczenia sąd nie może w tych samych okolicznościach prawnych i faktycznych orzec odmiennie o zasadzie odpowiedzialności pozwanego (wyrok Sądu Najwyższego z 14 maja 2003 r., sygn. akt I CKN 263/01, IC 2004, nr 3, s. 45, uchwała z 5 lipca 1995 r., sygn. akt III CZP 81/95, OSNC 1996, Nr 11, poz. 195). Jak wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 29 marca 1994 r., sygn. akt III CZP 29/94, istnienie prawomocnego wyroku, co do udzielenia ochrony prawnej określönemu prawu podmiotowemu, przekreśla możliwość rozbieżnego ocenienia zasadności roszczenia wynikającego z tego prawa, jeżeli występują te same okoliczności. Odmienne stanowisko, a zatem dopuszczające rozbieżność orzeczeń sądowych, byłoby zaprzeczeniem

społecznie pożądanym i oczekiwanym reguł ochrony prawnej i naruszeniem zasady zaufania do organów wymiaru sprawiedliwości.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

jw